

" De Proostkoerier "

Een uitgave van de
Historische Vereniging "De Proosdylanden"

DE P R O O S T K O E R I E R

I N H O U D S O P G A V E :

Nieuwjaarswensen.	pag.1
VandeVoorzitter.	" 2
De "Turfschuur" aandeBotshol.	" 3
Redactioneel, waaronder Nieuwjaarsbijeenkomsten	" 4
13e Penning; kopij gevraagd	" 5
JepuursteVerwennerij.	"6/7
DeTelefooninVinkeveen.	"8/11
lhadadream.	"12
Wilnis; werkgroep historischeminiaturen.	" 13
BIJLAGE: Vinkeveen en de TWEEDE WERELDOORLOG DEEL II	

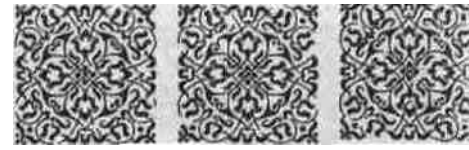
***

Redactiecommissie:

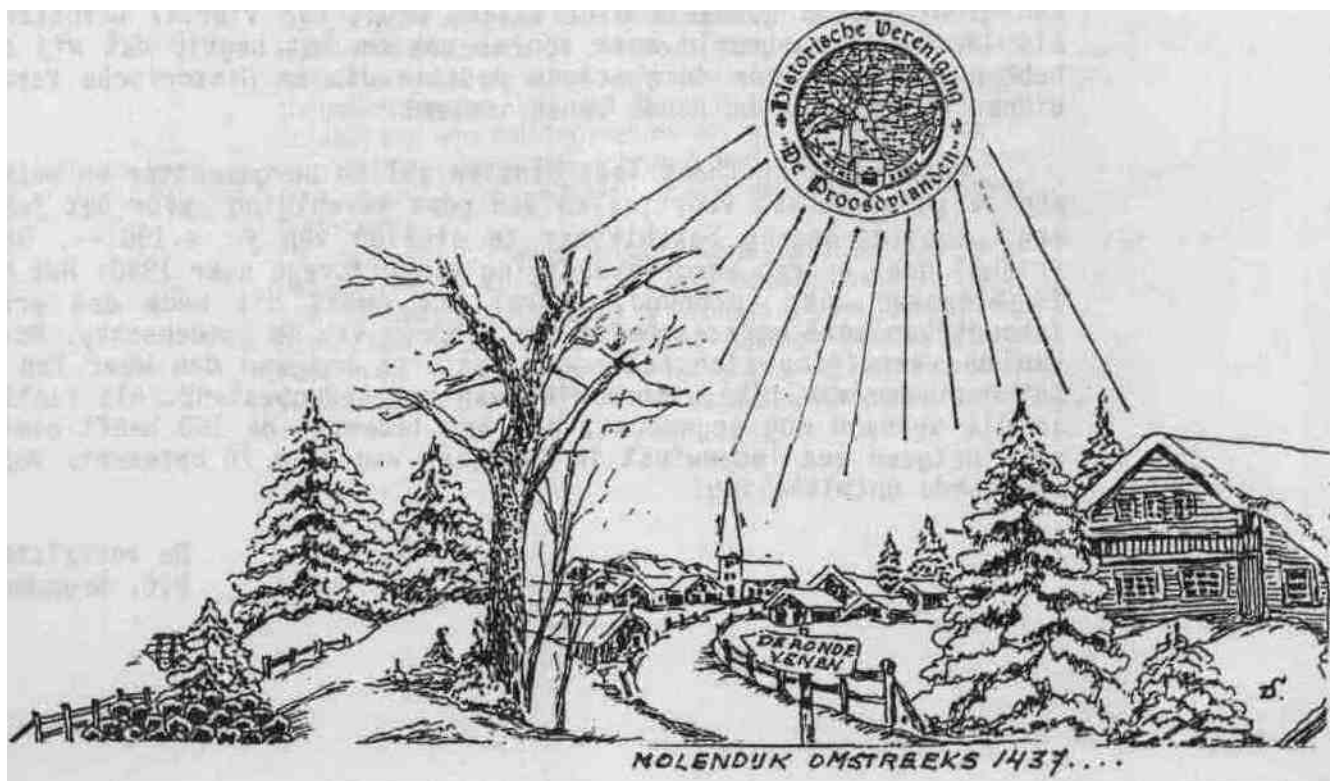
L.Claassen, Th. de Schrijver en F.J. de Wit

Redactie-adres:

L.Claassen
Pr. Margrietlaan 54
3641 HE Mijdrecht
tel.: 02979-83512

Wij wenszen alle leden,
donateurs en sponsors
Prettige Kerstdagen
en een
Doorspoedig 1991

VAN DE VOORZITTER

VINKEVEEN EN DE TWEDE WERELDOORLOG

Als bijlage van deze Proostkoerier is het tweede artikel over de Tweede Wereldoorlog in Vinkeveen van de heer Adriaan Turkenburg opgenomen. Dit artikel sluit ten aanzien van de paginanummering aan bij het vorige. Deze keer gaat het over de gebeurtenissen op de 5e mei 1945 en daarna. Reacties op dit artikel en ook nog op het vorige worden schriftelijk ingewacht door: A.C. Turkenburg, Spechtenkamp 170, 3607 KJ Maarsse.

GEMEENTELIJK SUBSIDIE

In de subsidieverlening door de gemeente begint enige tekening te komen. Vooruitlopende op de vaststelling van de subsidie voor 1990 door de raad is aan onze vereniging een renteloos voorschot verleend om niet in verlegenheid te geraken. Dit voorschot lost echter niets op want de raad heeft slechts een bedrag beschikbaar gesteld van f 1.500,--, hetgeen beslist onvoldoende is voor onze vereniging. Het bestuur heeft daarom besloten bij de gemeenteraad een bezwaarschrift tegen dit besluit in te dienen.

Voor het jaar 1991 liggen de kaarten evenwel gunstiger. Bij de subsidieaanvraag voor dat jaar hebben wij een begroting voor 1991 gevoegd alsmede een door ondergetekende geschreven memorandum. Deze stukken zijn ter sprake gekomen tijdens een door de gemeentelijke Werkgroep Welzijnsplan op 20 november 1990 gehouden hoorzitting waarin onze financiële problemenn uiteen zijn gezet. Tijdens deze hoorzitting is de werkgroep uitgenodigd nader kennis te nemen het werk van de Historische Vereniging en de mate waarin zij ten dienste staat aan de gemeenschap. Tot grote vreugde van het bestuur konden een drietal leden en de secretaris van de Werkgroep op dinsdag 27 november j.1. worden verwelkomd. De dames Dekker en Kistemaker en de heren van Beek en Roseboom hebben daar op uitgebreide wijze kennis kunnen nemen van hetgeen er binnen onze vereniging leeft en omgaat. Deze bijeenkomst is een groot succes geweest. Niet alleen omdat het viertal bezoekers zich als lid heeft aangemeld maar vooral ook om het begrip dat wij bij hen hebben gevonden voor de speciale positie die de Historische Vereniging binnen de gemeente De Ronde Venen inneemt.

Naar het zich thans laat aanzien zullen burgemeester en wethouders aan de gemeenteraad voorstellen aan onze vereniging voor het jaar 1991 een subsidiebedrag beschikbaar te stellen van f 4.150,--. Dit komt vrijwel neer op een verdrievoudiging van bijdrage over 1990. Het bestuur is hierover zeer verheugd, vooral ook omdat dit mede een erkenning inhoudt van onze werkzaamheden ten behoeve van de gemeenschap. Bovendien kan de vereniging zich beter manifesteren hetgeen dan weer kan leiden tot een aanmerkelijke uitbreiding van het ledenbestand. Als laatste zij in dit verband nog opgemerkt, dat het ledental de 150 heeft overschreden, hetgeen een ledenwinst in één jaar van ruim 70 betekent. Voorwaar, eengoedeontwikkeling!

De voorzitter,
P. C. Grundmann.

DE „TURFSCHUUR" AAN DE BOTSHOL

Men noemt deze oude dromer in de polder Botshol nog steeds de „turfschuur" ofschoon hij dat allang niet meer is. De verving is hier al vele tientallen jaren geleden beëindigd en de Botshol is thans eigendom van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland.

De „turfschuur" was eens inderdaad een echte turfschuur, waarin na de kampanje de turven werden opgeslagen en in de daaropvolgende zomer verkocht. Zo'n schuur was soms tientallen meters lang en tien, twaalf meter breed. Er konden wel een half miljoen turven in. De zijkanten waren van vertikaal geplaatste schroten met een ruimte van een centimeter of drie ertussen, zodat de wind er doorheen kon spelen.

De „turfschuur" aan de Botshol werd — eveneens verder in het verleden — tot boerderij omgebouwd, maar fungeert ook als zodanig niet meer. . . Dromen is alles wat hij nog doet. Maar én zijn formaat én zijn ligging — aan de Groote Wijde in de Botshol — en aan de vaart over welke de turf werd afgevoerd — geven althans nog enig idee van hoe het was.

R E D A C T I O N E E L

Op 30 oktober is in het Dorpshuis van Vinkeveen door Mr. P.G.J. Forsthövel, notaris te Mijdrecht, voor onze vereniging een voordracht gehouden, onder de titel: "De dertiende Penning, Historie en Actualiteit".

Zoals te verwachten viel was de belangstelling in Vinkeveen, dat veel te maken had en heeft met het recht van de 13e Penning, bijzonder groot. Maar liefst 68 personen, waaronder een flink aantal niet-leden, woonden deze lezing bij.

Mr. Forsthövel, die als een kenner van deze moeilijke materie mag worden beschouwd, bracht het onderwerp op een bijzonder plezierige manier over het voetlicht en ondersteunde zijn beto met de projectie van een groot aantal op het recht van de 13e penning betrekking hebbende documenten. Elders in deze editie vindt U er daarvan een tweetal afgedrukt.

Wij hopen in een volgende Proostkoerier een samenvatting van zijn interessante lezing te kunnen publiceren.

ONDERSCHEIDING

Ter gelegenheid van zijn afscheid van de Gemeente De Ronde Venen, na een veertigjarig gemeentelijke dienstverband, zijn op 31 oktober aan onze voorzitter, de heer

P.C. G R U N D M A N N

de versierselen uitgereikt, behorende bij zijn benoeming tot Ridder in de orde van Oranje Nassau.

Het bestuur heeft tijdens de op die datum gehouden afscheidsreceptie acte de presence gegeven en de scheidende functionaris namens de vereniging een geschenk aangeboden

Op deze plaats nogmaals: PROFICIAT' en nog vele gezonde jaren.

NIEUWJAARSBIJEENKOMST

Op dinsdag 8 januari zal in ons clublokaal in het PRINSENHUIS een Nieuwjaarsbijeenkomst worden gehouden en wel des avonds van 20.00 tot 22.00 uur.

Bij een hapje en een drankje zal er gelegenheid zijn elkaar "veel heil en zegen" in het Nieuwe Jaar toe te wensen en er verder gezamenlijk een gezellige avond van te maken.

Noteer de datum en kom op 8 januari in grote getale naar het Prinsenhuis.

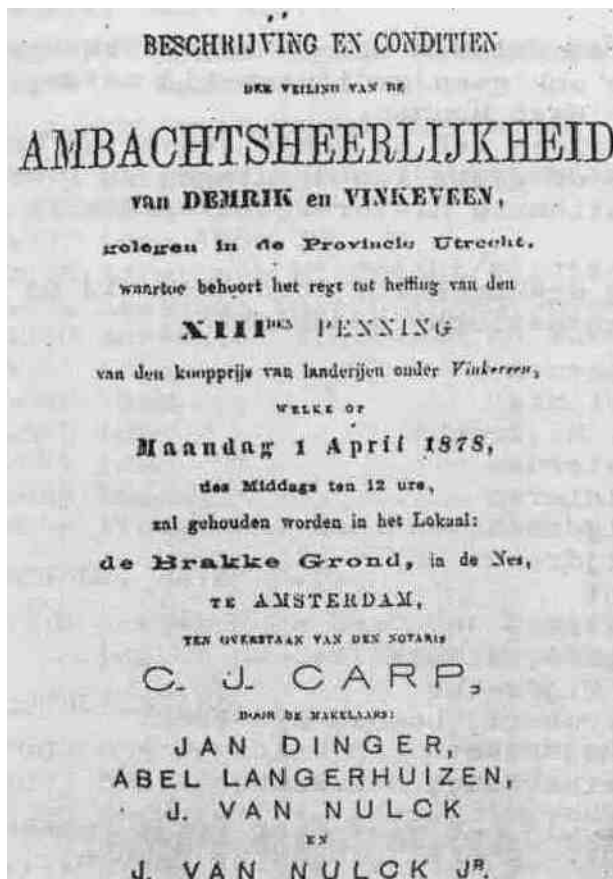
*

JAARMARKT WILNIS

De jaarlijkse Nieuwjaarsmarkt in Wilnis, de Willisstee, zal op vrijdagavond 4 januari worden gehouden.

Wij hebben er, ook ditmaal, een stand om propaganda te maken voor het lidmaatschap van onze vereniging.

Uw komt toch ook even kijken? Ons standnummer is 74.

De DERTIENDE
PENNING in beeld.
Teksten uit de
voordracht van 30
oktober 1990 in
Vinkeveen.

K O P I J

Er stroomt, helaas, nog
steeds geen kopij binnen.
Daar kunt U wat aan doen door
ook eens een bijdrage te le-
veren voor Uw Proostkoerler.

Gaat het formuleren U niet **zo**
gemakkelijk af, of zit U met
typ- of kopieer-problemen?

Stelt U zich in verbinding met
de redactie-commissie en de
zaak komt met vereende krachten
zeker in orde.

Afgesproken!

Red.

3

Het voormelde regt van den XIIIe Penning, heeft over
de jaren 1860 tot en met 1877 gerandert als volgt:

over	1860	f	2080.91
"	1870	"	1650.82
"	1871	"	2410.75
"	1872	"	3147.50½
"	1873	"	4198.98
"	1874	"	1633.55
"	1875	"	5711.50
"	1876	"	878.37
"	1877	"	2648.25

terwijl bovendien in 1873, wegens den afkoop ten be-
hoeve van de Mantschappij tot Droogmaking van Plassen
in de ronde Veeën, onvangen werd f 5191.—

Voorbeeld ter hecijfering van het Regt.

Verkocht wordt:

Een Huis en Erve ter waarde van	f	4000.—
Hiervan aftrekken de waarde van gebouwd eigendom, ad		1400.—
blijft voor ongebouwd eigendom	f	2600.—
waarvan de XIII ^e Penning bedraagt	f	200.—
af ½ korting		40.—
maakt alzoo	f	180.—

5.

JE PUURSTE VERWENNERIJ

Sjonge, sjonge, wat hebben alle sinterklazen uit de ronde venen ons weer verwend. Gelukkig maar dat er ook geen gedichten bij zaten, anders zou een mens geen tijd meer over houden.

Bovendien beperkte dit zich niet alleen tot de Ronde Venen. We kregen zelfs boekjes uit Zuidlaren (op de grens van Groningen en Drente), Je zou haast denken dat wij een nationale historische vereniging aan het worden zijn!

Namens het bestuur en de werkgroep documentatie bedanken wij de navolgende gulle gevers, voor hun fantastische medewerking.

Hr. P. Koster, Vinkeveen
Hr, P. Grundmann, Wilnis
Mw M. v.d. Gronde, Mijdrecht
Fam. Verheggen, Amsterdam
Fam. Kitselaar, Zuidlaren
Hr, J. Brugmans, Mijdrecht
Hr. L. Claassen. Mijdrecht
Fam, Blom, Mijdrecht
Hr. H. van Soest, Wilnis
Mw. D. van Tol-Burgers, Wilnis
Hr. J.Th. Verboom, Mijdrecht
Mw. A. Galesloot-Verwoert, Loenen a/d Vecht
Hr. G.M. Huussen, Mijdrecht
Fr. Norbertus Hendriks(FSC), Haarlem.

U hoeft u geen zorgen te maken dat wij het niet meer kwijt kunnen} aangezien wij een zeer kundige (Prinsen)hofleverancier hebben.....

En om in Sint Nicolaasstijl te blijven; leest u nu maar waarmee;

de inwoners van Zuidlaren tot aan de Vinkeveense plassen
ons maar steeds blijven verrassen
welk boek of kaart, of mooie vaan
u ziet het al hieronder staan

ATLASSEN EN KAARTEN

AK 0029 Stratenplan Zuiderwaard en Westerheul, Vinkeveen.

AK 0030 idem

AK 0031 Plattegrond Uithoorn-Mijdrecht-Amstelhoek-de Kwakel-Wilnis

AK 0032 Kaart Comitatus Hollandia " 't Graefschap Hollandt (j_ 1600)

BIBLIOGRAFIE

BI 9003 Naar een (nieuw) archiefbeleid in de Ronde Venen,

CULTUUR

CU 0508 Regionaal korenfestival(23.9.1990) t.g.v. het 25-jarig bestaa van het r.k. kerkkoor St. Caecilia - de Kwakel

DORPSGESCHIEDENIS

DG 1058 Jaarboek oud-Utrecht 1979

DG 1059 Van polderpeil en molenzeil.(1764-1964)De Geschiedenis van de uitgeveende Bovenkerkerpolder onder Amstelveen.

DG 1060 Oostbroek, abdij - buitenplaats - natuurgebied.

DG 1061 Amstelveen, schakel in de randstad.

DG 1062 Reglement der bakkervereeniging "Mijdrecht en Wilnis",

KERKGESCHIEDENIS

KG 2522 De kerk te vinkeveen.

KG 2523 1906-1981. 75 jaar gereformeerde kerk Abcoude.

KG 2524 De wonderlijke leding Gods.(Ds. Chr.Salomon Duitsch)

KG 2525 r.k. gids Amstelland en Ronde Venen(1968)

KG 2526 1926-1976. 50 jaar gereformeerde kerk Vinkeveen.

KG 2527 25 Jaar Ludgerus Parochie, Loenen a/d Vecht

KERAMIEK, GLASE . D .

KM 3001/3 3 muurtegels uit het pand Oudhuijzerweg 50 - Vilnis
KM 3004 Madonna (glas)

NOTULEN EN PERIODIEKEN GEMEENTE(N)

NG 4035 Informatiegids Vinkeveen en Waverveen 1986/87.
NG 4036 idem 1987/88
NG 4037 idem 1988/89
NG 4038 Adresboek Mijdrecht/Wilnis/Vinkeveen. 1964/65
NG 4039 Algemene inlichtingen Gemeente Vinkeveen en Waverveen.1970
NG 4040 Adresboek Vinkeveen en Waverveen»
NG 4041 idem
NG 4042 idem
NG 4043 idem
NG 4044 idem
NG 4045 idem
NG 4046 Vinkeveen. Haalbaarheid en effecten centrumplan.

OORKONDEN, AKTENB . D .

OA 4518 Arrest Hoge Raad der Nederlanden, nr. 10.867 dd. oktober 1975.
inz. " de dertiende penning". A v-

PERSPUBLIKATIES

PP 5004 Ons Weekblad/Het Streekblad van donderdag 28 augustus 1969*
PP 5005 Ons Weekblad van zaterdag 11 april 1925 - 34ste jaargang.
PP 5006 De Margriet, bevrijdingsnummer. Het tot heden, 5 mei 1945
ondergrondse Gooische dagblad, "Bevrijdingsnummer".

SCHILDERIEN, ETSEN, REPRODUCTIES E . D .

SR 5503 Olieverfschilder! j: ' Groeten uit Midreth *. (1989)

SCHOLEN, VERENIGINGEN, STICHTINGEN

SV 6026 Radio Ronde Venen.
SV 6027 Damclub 1927 - 1977. Kunst en Genoegen, de Kwakel.
SV 6028 De geschiedenis van Brassband Concordia, Vinkeveen,
(1898-1983)
SV 6029 1890-1990. Een eeuw protestants-christelijk onderwijs,
Mijdrecht 't dorp en de Hoef.
SV 6030 Veiling HSV. (1-2 juni 1990)

(OVERIGE) VOORWERPEN

VW 6517 Porceleinen pot electriciteitspaal
VW 6518 Deurknop bedstee
VW 6519 Deurknop kamer

HARTELIJK WELKOM BIJ DE HISTORISCHE VERENIGING !

Het afgelopen jaar is voor onze vereniging een zeer vruchtbaar jaar geweest. Eind 1989 stonden er 80 leden geregistreerd. Mede door de vele activiteiten van het afgelopen jaar is het ledental toegenomen tot ruim 150 leden! Zo zie je maar weer, wie aan de weg timmert, plukt ruimschoots de vruchten.

In het vierde kwartaal mochten we navolgende leden begroeten:

Hr. Jac.B.M. Pothuizen, Vinkeveen
Hr. B.IJ. Scholte, Uithoorn
Hr. N. van Beek, Wilnis
Hr. G. Kool, Wilnis
Mw. P. Pieper-Hagen, Mijdrecht
Hr. G.P. van Zanten, Mijdrecht
Mw. L.C. Kant, Wilnis.
Hr. G.P.M. Gasse, Mijdrecht
Mw. C. Kistemaker, Mijdrecht

P.S.
Intussen zijner nog zes
nieuwe leden bijgekomen!
Hun namen komen in de
volgende uitgave.

Wij blijven u van de ontwikkelingen op de hoogte houden!

DE TELEFOON IN VINKEVEEN

In het oktobernummer van de Proostkoerier stond het laatste artikel over de posthistorie van DE Ronde Venen. Wellicht is het daarom leuk om nu eens iets te vertellen over de totstandkoming van de telefoon in Vinkeveen.

In de raadsvergadering van 29 december 1897 werd door de burgemeester, jonkheer A.E.J.van Grotenhuis van Onstein, een ongedateerde brief voorgelezen van F.J.Bellersen en 15 andere ingezetenen, die de Raad verzochten om een verzoek te richten tot de regering om in Vinkeveen een "telefoonkantoor" op te richten. In de brief werd gewezen op het grote belang dat de gemeente bij de vestiging van een kantoor zou hebben en op de geringe kosten voor de gemeente omdat de aanlegkosten geheel voor rekening van het Rijk kwamen.

De burgemeester had al wat huiswerk gedaan en was gaan informeren bij de gemeente Wilnis, waar men al telefoon had! Daar hoorde hij van de Wilnise gemeentesecretaris dat de eerste kosten van inrichting voor een lessenaar en enige schrijfbehoeften f.11.05 hadden bedragen en dat aan de telefonist jaarlijks f.75.-- werd uitbetaald.

Na deze toelichting van de burgemeester, nam het raadslid A.van Scheppingen het woord en vroeg of de lokaliteit kosteloos werd afgestaan. De burgemeester meende dat bij het salaris van de telefonist, het gebruik van het lokaal was inbegrepen en voegde daaraan toe dat hij de brievenaarder Mulckhuijse had gesproken die dit werk wel wilde doen.

Hierna merkte Van Scheppingen op dat het misschien verstandig zou zijn om hiervoor in het gemeentehuis een ruimte vrij te maken, maar hiermee was het raadslid Bus het niet eens want deze vond dat men dan kosten aan het gemeentehuis zou krijgen en daar voelde hij niets voor. De burgemeester kon zich hiermee niet verenigen en merkte op dat omdat er slechts een kleine ruimte nodig zal zijn de daaraan verbonden kosten ook gering zullen zijn. Hierop nam de heer Van Scheppingen weer het woord en vroeg of de heer Van Kreuningen geen goede telefonist zou kunnen zijn. Bij afwezigheid zou hij vervangen kunnen worden door de vrouw van veldwachter Bos en beiden zouden het geld best kunnen gebruiken.

Wethouder D.van der Wilt wenste echter geen geld uit te trekken voor onkosten voor een localiteit en dacht dat de telefoon beter thuis hoorde bij de brievenaarder in het postkantoor. Het raadslid T.Bos vond zijn collega-raadsleden echter te voortvarend. Hij wilde de zaak nog eens goed overdenken en stelde voor dat burgemeester en wethouders in de volgende vergadering met een goed uitgewerkt voorstel zouden komen, waaraan wethouder Van der Wilt toevoegde dat de telefoonaansluiting bevorderlijk zou zijn voor de bloei van de Gemeente.

De Burgemeester vond het eigenaardig dat post en telefoon bij elkaar ondergebracht zouden moeten worden. In de eerste plaats zou bij een vestiging gevraagd moeten worden naar het gemak van de ingezetenen.

Een telefoniste uit de beginperiode.
(foto Postmuseum)

Uiteindelijk werd besloten dat in een volgende vergadering de zaak opnieuw besproken zou worden nadat de heren raadsleden het voor en tegen nog eens goed hadden overdacht.

In de vergadering van 15 maart 1898 kwam de telefoon opnieuw aan de orde. De burgemeester deelde mede dat hij een uitvoerige correspondentie had gevoerd met het Ministerie van Waterstaat-Handel en Nijverheid. Mocht de Raad besluiten om telefoon in het dorp aan te schaffen dan zal men een verzoekschrift naar het ministerie moeten sturen. Alsdan zal een inspecteur van de Posterijen en Telegrafie onderzoeken of de bevolking en de belangen van de gemeente de oprichting van een telefoonkantoor wel wenselijk maken. Het ministerie eist echter dat de functie van telefonist aan die vanbrievengarder verbonden wordt. Hij deelde verder nog mede dat hij reeds met de brievengarder Mulckhuijse had gesproken en dat deze bereid is om die functie te vervullen tegen een beloning van f.150.- per jaar en wanneer er geen zondagsdienst wordt ingevoerd, tegen f.130.- per jaar. Mulckhuijse is tevens bereid de inrichting van het kantoor voor zijn rekening te nemen.

Maar omdat Mulckhuijse hardhorend is kan hijzelf moeilijk die betrekking waarnemen, maar hij heeft zijn dochter gevraagd dit te doen. Wel is hij bereid om de telefonisch ontvangen boodschappen per velocipede bij de betrokkenen over te brengen.

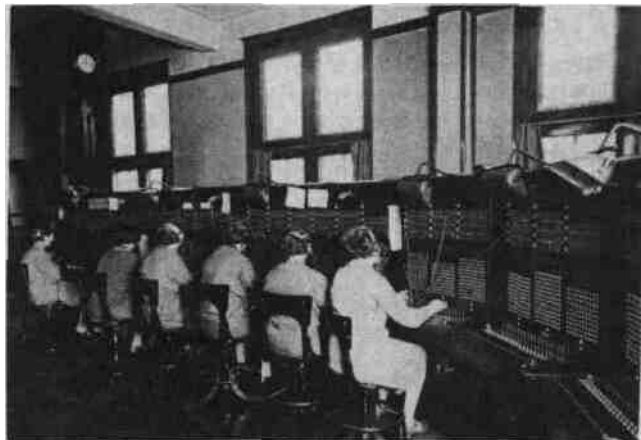
Het raadslid Van der Wilt zag niet gaarne dat er ook een zondagsdienst werd ingevoerd omdat dit niet in overeenstemming was met de zondagsrust, maar A.Kok was het hier niet mee eens. Volgens hem zouden berichten van overlijden of andere dringende zaken wel doorgegeven moeten worden. De raadsleden waren niet eensgezind en daarom stelde de burgemeester voor om hierop later nog maar eens terug te komen. Met de stemmen van de raadsleden Van Zwieten en Blommesteijn tegen, werd hierna besloten om bij het ministerie een verzoek in te dienen voor het aanleggen van telefoon in de gemeente Vinkeveen.

Tijdens de raadsvergadering van 13 juni 1898 deelde de burgemeester mede dat het ministerie goedgunstig had beschikt op de aanvraag van de gemeente tot het stichten van een telefoonkantoor. Hij had een conceptbrief opgesteld waarin voorstellen stonden inzake de locatie, het personeel enz. Hierna nam Van Scheppingen het woord. Hij vond de jaarwedde van f.150.-aan de hoge kant en was ervan overtuigd dat er in de gemeente wel mensen te vinden zoude zijn die het voor f.100.- wilden doen. Kunnen wij Muickhuijse niet vragen om het voor f.100.- te doen en zoniet dan moeten we het maar aan de familie Westerbos vragen, stelde hij voor. Van der Wilt ging tegen Van Scheppingen in en vond f.150.- niet te veel en A.van Zutphen die over deze materie nog weinig had gezegd, vulde aan dat de familie Westerbos niet zo geschikt zou zijn omdat ze in een hurhuis wonen en dat bij eventueel vertrek ook het kantoor weer vervalt. Burgemeester Van Grotenhuis van Onstein merkte op dat de inspecteur der Posterijen en Telegrafie hier was geweest en het postkantoor had bezocht. In zijn advies aan het ministerie is deze ervan uitgegaan dat het postkantoor als telefoonkantoor zou worden aangewezen. Maar nog gaven de raadsleden zich niet gewonnen.

Van Scheppingen stelde voor om Muickhuijse te vragen of zijn dochter genegen zou zijn om de betrekking voor f.100.- per jaar te vervullen. Dit voorstel werd met tien tegen een stem aangenomen. Inmiddels verscheen Muickhuijse in de vergadering en die verklaarde dat zijn dochter niet bereid was om het voor minder dan f.150.- te doen. Nadat Muickhuijse de vergadering had verlaten deed het raadslid Van der Wilt het voorstel om acoord te gaan met een jaarwedde van f.150.— en het postkantoor als telefoonkantoor aan te wijzen. Dit voorstel werd echter verworpen met alleen de stem van Van der Wilt voor.

Na enige discussie werd besloten om Mulckhuijse te verzoeken om tot donderdag alles nog eens te overdenken wanneer de raad opnieuw bijeen zal komen om deze kwestie te bespreken.

Nadat die donderdagavond de burgemeester de vergadering geopend had, stelde hij opnieuw de telefoonaanvraag ter discussie, maar nam eerst zelf uitvoerig het woord en sprak de raadsleden als volgt toe: "Geachte heren, leden van de Raad. Hedenavond zouden wij de telefoonkwestie nader bespreken. Ik wil beginnen met de heren er in gemoede op te wijzen, dat als men niet ernstig het voornemen had gehad een telefoonkantoor aan te vragen, en het dus ook te wilen hebben, men het niet zover had moeten laten komen als het nu is. Ik zou het zeer betreuren als burgemeester en wethouders als vertegenwoordigers van het gemeentebestuur tegen de regering een gek figur zouden maken en dit zal zeker het geval zijn indien men na de gunstige beschikking van Zijne Excellentie de minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, gaat terugkrabbelen. Bovendien heb ik de overtuiging, door de door mij zeer gewaardeerde hulp en raad van een hooggeplaatst ambtenaar, dat Vinkeveen, niettegenstaande een groot aantal gemeenten een verbinding hebben aangevraagd, zeker niet het laatste zal worden bediend en is het de vraag of men van overheidswege wel weder zo toeschietelijk zal zijn als thans, indien later soms andermaal een telefoonverbinding wordt aangevraagd.

Een oude telefooncentrale in een middelgrote gemeente

Wil Vinkeveen niet achter blijven staan bij andere gemeenten, minder van omvang en minder van bevolking, dan moet het mijns inziens een telegraafkantoor met telefoonbediening hebben. Dat de heren f.150.- beloning voor de brievenaarder teveel vinden, daar kan ik mij best mede verenigen. Ik zou menen dat f.100.- reeds ruim berekend is en zou in geen geval boven die som willen gaan. Accepteert de brievenaarder dit niet dan zou ik de heren willen voorstellen dat burgemeester en wethouders zich andermaal tot Zijne Excellentie de Minister wenden en hem de stand van zaken mededelen met het verzoek toe te staan dat het telefoonkantoor bijvoorbeeld in het raadhuis wordt gevestigd. Onze ambtenaar ter secretarie zou zeer zeker dan de geschikte persoon zijn om met de bediening van de telefoon te worden belast. De veldwachter of zijn vrouw zou hem zonodig bij ontstentenis kunnen vervangen.

Door de telefoonbediening aan iemand anders op te dragen als de brievenaarder, handelen wij niet in de geest van het hoofdbestuur der telegrafie, doch Vinkeveen zou niet de enige plaats zijn, waar de telefoon niet op het postkantoor onder dak is en dat is volgens artikel 2 van het Koninklijk Besluit van 15 september 1886, Staatsblad nummer 164, niet meer verplichtend".

De burgemeester besloot zijn speech als volgt:

"Tot heden toe mocht ik steeds van U, mijne heren, de door mij zo gewaardeerde welwillendheid en medewerking in alles ondervinden en ik hoop ook nu niet in U teleurgesteld te zullen worden, omdat ik ervan overtuigd ben dat deze zaak van groot belang voor de gemeente zal zijn".

Na deze gloedvolle woorden van de burgemeester vroegen nog maar een paar leden van de raad het woord en na een korte discussie werd besloten om het kantoor van de telefoon op de secretarie te plaatsen, de ambtenaar ter secretarie aan te wijzen als telefonist en de vrouw van veldwachter Bos als assistente, terwijl alle daaruit voortvloeiende kosten voor rekening van de gemeente zouden komen.

Op 18 juli 1898 deelde de voorzitter de raadsleden mede dat de Inspecteur der Posterijen en Telegrafie zich tevreden had getoond met de lokaliteit en het aan te trekken personeel en tijdens de raadsvergadering van 26 augustus daaraanvolgend kon hij mededelen dat de Minister zij goedkeuring had gehecht aan de voorgestelde lokatie en het personeel. Alle barrieres waren geslecht.

Met de aanleg van de telefoon kon nu worden begonnen.

(Zoals U ziet is de zaak dus voor f. 50.- PER JAAR, ongeveer een half jaar vertraagd. Het zou interessant zijn nog eens te vinden wat het de gemeente tenslotte per jaar heeft gekost. Waarschijnlijk veel meer dan f.150.-!! - Red.)

In h e t b e g i n v a n

d e z e e e u w g i n g d a t z o
(uit publicatie van het Postmuseum)

De Rijkstelefoon

De diensturen van de telefonistes vallen tussen 8 en 22 uur. Voor de rest van het etmaal zorgt de nachttelefonist, voor zover het een kantoor met nachtdienst is. Het telefoonverkeer is niet altijd even druk: 's morgens tussen 10 en 11 uur is het hoogtepunt. Maar de telefonistes moeten wel aanwezig zijn. Daarom worden bij de Rijkstelefoon 'huisvrouwelijke deugden' (zoals men dat toen uitdrukte) beoefend: de morgendienst vangt aan met het afstoffen van de centraalposten; in de minder drukke uren mag worden gehandwerkt; van 12 tot 18 uur is breien toegestaan, na 18 uur borduren en naaien. Het stemgeluid van de telefonistes wordt teruggebracht tot een niveau dat niet hinderlijk is voor anderen. Daartoe ontvangen de telefonistes speciaal spreekonderricht, waarbij het spreekgeluid gericht is op haar microfoon.

I HAD A DREAM**

Het was nog betrekkelijk rustig toen ik het dorp Wilnis binnenreed, waar om tien uur het streekmuseum " de Zuwe " , door de Commissaris der Koningin Jhr. P.A.C, Beelaerts van Blokland geopend zou worden. Ja, en als er zo'n belangrijke dag aanbreekt, lig je te woelen in bed en kunt de slaap niet vatten. Je vrouw heeft al een paar keer gezegd lig nou eens eindelijk stil; edoch, kriebels verdwijnen pas, door naar de plek des "onheils" te gaan. Derhalve roets eruit!!!!

Ik was amper in het museum, toen Herman van Soest achter me aankwam. Hij leed waarschijnlijk aan dezelfde "ziekte". Samen liepen we de tentoonstelling nog eens helemaal door, Rangschikten - voor de zoveelste maal - het een en ander en raakten niet uitgekoken bij de prachtige vitrines, welke geschonken waren door de regionale winkeliersvereniging.

Ook de plaatselijke industrie had zich niet onbetuigd gelaten en ons een cheque gezonden van vijftigduizend; gulden. Wij keken elkaar aan, "Herman", zei ik "eindelijk kunnen wij al die fantastische mensen de rijke historie van de streek laten zien!"

Herman zei niets, hij was duidelijk geëmotioneerd.

Toen wij ons omdraaiden om naar buiten te gaan; zagen we pas dat het hele bestuur en leden van de diverse werkgroepen achter ons stonden, Piet zijn ogen twinkelden ondeugend.

Buiten aangekomen, moesten we eventjes iets wegslikken. Het zag werkelijk zwart van de mensen.

Piet Grundmann begroette de commissaris der Koningin, Burgemeester Boogaard en oud-burgemeester Haitzma.

De commissaris prees in zijn bewoordingen, het vele werk dat door de historische vereniging was verzet. Ook voor de medewerking van de plaatselijke bevolking had hij niets dan lof, en ik citeer:

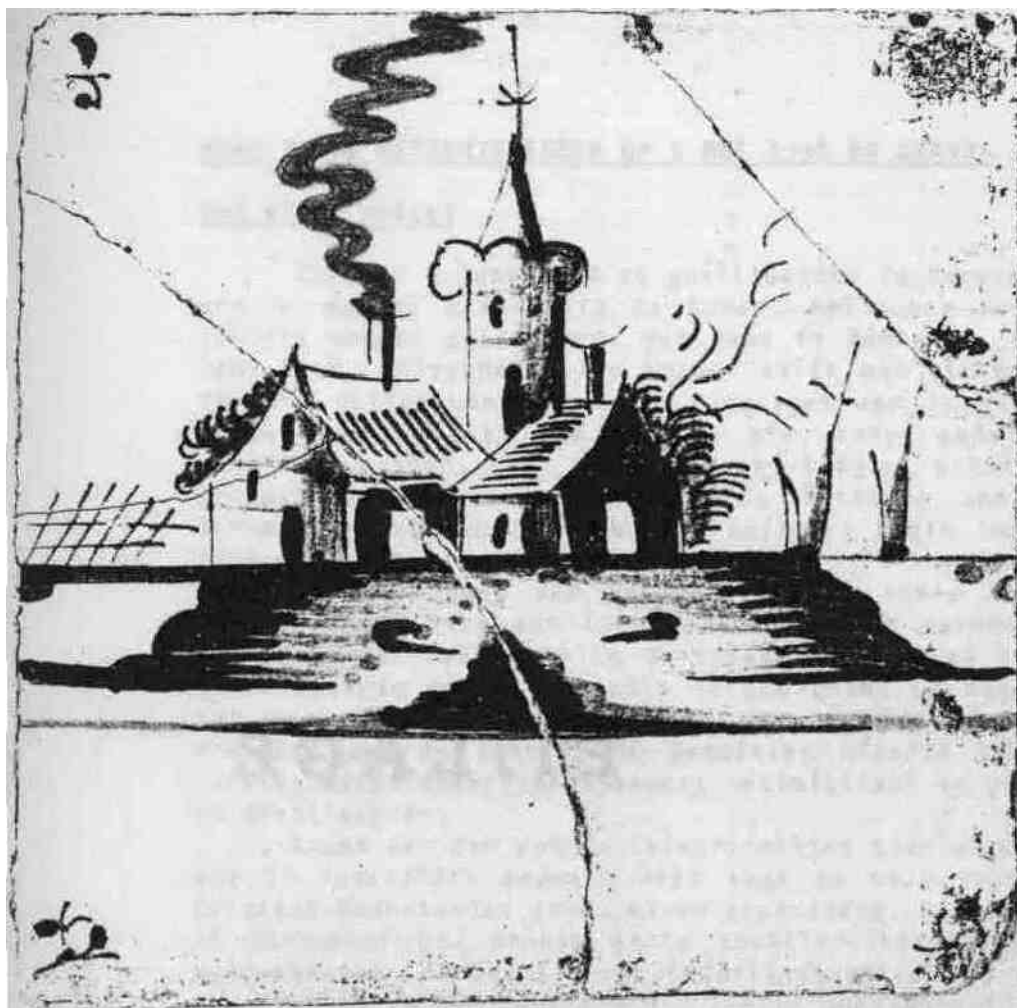
" Eertijds hebben uw voorouders deze streek drooggelegd en bewoonbaar gemaakt. U was terecht de mening toegedaan dat het cultureel erfgoed van deze streek niet verloren mocht gaan. Ik heb in 1985 aan de wieg van uw vereniging gestaan. Toen was er nog zeer weinig voorhanden; reden voor de toenmalige burgemeester de bevolking te verzoeken tot oprichting van een historische vereniging te komen. Van de huidige burgemeester heb ik vernomen, dat u - afgezien van de vele voorwerpen over vele honderden boeken beschikt. Ik brand dan ook van nieuwsgierigheid om binnen een kijkje te kunnen nemen en wil nu overgaan tot opening van het museum".

Hierna trok hij een doek weg en daar stond het dan:

streekmuseum " de Zuwe "

Er werd luid geapplaudiseerd en in no time was het gebouw tot de nok toe gevuld. "THEO!", Ik keek op en zag tot mijn verbazing dat ik het bed niet verlaten had! "Toch maar gauw even kijken in Wilnis!!!!!!!"

Wilnis

Een van de drie tegels (+1650) welke tevoorschijn zijn gekomen bij afbraak van het pand Oudhuijzerweg 50 te Wilnis.

De tegels werden geschonken door Herman van Soest uit Wilnis.

Genoemd pand werd gesloopt in oktober 1990

De laatste bewoner was de familie Adriaan Treur.

EEN VERENIGING DIE LEEFT . . . . BOUWT AAN HAAR TOEKOMST !

Bestuur en werkgroepen zijn steeds op zoek naar methoden om tentoonstellingen nog aantrekkelijker te maken, dan zij tot nu toe geweest zijn,

Naar aanleiding hiervan zoeken wij leden die plaats willen nemen in de nieuw te vormen werkgroep:

HISTORISCHE MINIATUREN

Hiervoor zoeken wij mensen met interesse voor deze hobby. Het belangrijkste is echter enthousiasme, al of niet gepaardgaande aan de nodige -fantasie.

Bij deze te maken historische miniatures denken wij aan een schaal van 1 : 300. Dit houdt in dat een kerk van bv. 60 meter hoog, 20 cm. wordt.

Om enige voorbeelden te noemen: een oude turfschuur uit Vinkeveen, de Wilnische kerk uit ^_ 1600, de oude burgemeesterswoning aan Hofland en de villa van de familie van Wwieringen,

Wat zegt u, ziet u het al helemaal voor u?! Prachtig!

DAN BENT U UIT HET GOEDE HOUT "GESNEDEN".

U kunt contact opnemen met Th. De Schrijver - tel 02979-84241.

(ook bouwkundige tekenaars zijn van harte welkom!)

BIJLAGE

Het einde nadert

Toen op 6 juni 1944 de geallieerden in Normandie landden, leek het einde van de oorlog dichterbij te komen. Weliswaar hadden de Duitsers al eerder terrein moeten prijsgeven, met name in Rusland, maar verslagen waren ze nog lang niet. Integendeel, ze kwamen zelfs met nieuwe wapens, zoals de VI en de V2. Bij helder weer waren in Vinkeveen aan de westelijke hemel vaak de condensstrepen te zien van de V2's die, onder andere, gelanceerd werden in de richting Londen. De geallieerden kregen echter duidelijk greep op de krijgshandelingen. En ofschoon de Duitsers aanvankelijk slechts langzaam terrein prijsgaven, werd hun verdediging begin september toch over een breed front doorbroken.

De bevrijding van Nederland bleek nabij en onder Duitse soldaten en NSB'ers begon zich een lichte paniek af te tekenen. Deze resulteerde in een overhaast vertrek richting Duitsland op dinsdag 5 september, de dag die als Dolle Dinsdag de geschiedenis in zou gaan. De nogal chaotische vlucht leidde tot een sterke geruchtvorming, mede doordat berichten over de werkelijke toestand aan de fronten de bevolking slechts spaarzaam bereikten. Die geruchten waren overigens stevast optimistisch en gingen altijd over winst voor degeallieerden.

Groot was dan ook de teleurstelling toen al een paar dagen later bleek, dat de bevrijders bepaald niet voor de deur stonden, maar nog maar net de Belgisch-Nederlandse grens waren gepasseerd. De hoop flakkerde even op toen op 17 september bij Arnhem grote luchtlandingsoperaties plaatsvonden. Maar ze verdween toen de geallieerde luchtlandingsstroepen na ruim een week onder zeer hoge verliezen hun posities bij Arnhem moesten prijsgeven en zich terugtrokken achter de Rijn.

Ook de Vinkeveners zagen het somber in, zeker nu de winter in het verschiet lag. Zou de oorlog dan nooit eindigen? Het leek er wel op, zeker toen de Duitsers half december nog een offensief lanceerden in de Ardennen. Na een succesvol begin liep dit echter vast, tot opluchting van vrijwel iedereen.

Toen de weersomstandigheden wat beter werden, namen de gevechten aan het Europese front in hevigheid toe. De bevolking van Vinkeveen en omgeving kon de strijd van dag tot dag volgen in het illegale blad "De Luistervink" en in "De Vliegende Hollander". Alles wees erop dat het toch echt niet lang meer duren kon. Duitsland lag half in puin en was voor een groot gedeelte veroverd. Berlijn gevallen en Hitler dood.

Wat men niet wist, was dat er inmiddels geheime onderhandelingen werden gevoerd over een capitulatie van de Duitse troepen in Noordwest-Europa. Deze kregen hun bekroning op 4 mei 1945. Veldmaarschalk Montgomery, opperbevelhebber van de Britse troepen, nam toen op zijn hoofdkwartier op de Lüneburger Heide de capitulatie in ontvangst van alle Wehrmachteenheden in Nederland, Noorwegen, Denemarken en Noordwest-Duitsland. De capitulatie zou de volgende ochtend om 8 uur ingaan.

generaal Blaskowitz, opperbevelhebber van de Duitse troepen in Nederland, verklaarde evenwel dat hij van zijn superieuren geen opdracht had ontvangen de capitulatie voor geheel Nederland te aanvaarden, maar uitsluitend die voor het gebied rondom Delfzijl. In overleg met de Generaal Wimmer besloot hij dan ook de straten te laten ontruimen waar uitgelaten mensen waren samengestroomd na het vernemen van het capitulatie-nieuws.

De bevelhebber van de Binnenlandse Strijdkrachten, H. Koot, had de westelijke commandanten inmiddels gemeld dat de capitulatie op 5 mei 's morgens zou ingaan en alle BS'ers opgeroepen zich te mobiliseren. Toen hij echter hoorde dat generaal Blaskowitz de overgave niet aanvaardde, herriep hij zijn bevel en deed een beroep op alle BS'ers geen actie te ondernemen.

De volgende dag, op 5 mei dus, legde de Canadese generaal Foulkes, van de 21e Legergroep, de capitulatievoorwaarden voor aan generaal Blaskowitz. Deze vroeg 24 uur bedenktijd om er zeker van te zijn dat de voorwaarden ook

konden worden nagekomen. Generaal Foulkes stemde hiermee in. BS-bevelhebber Koot liet de Binnenlandse Strijdkrachten daarop weten dat zij dienden toe te zien op de naleving van de capitulatieregelingen door de Duitse militairen en dat zij als gewapende formaties pas in het openbaar mochten verschijnen na aankomst van de geallieerde troepen.

Een dag later, op 6 mei werd in hotel "De Wereld" te Wageningen de capitulatie van de Duitse Troepen in Nederland getekend, ten overstaan van generaal Foulkes en in aanwezigheid van prins Bernhard.

Net als overal werd het bericht van de capitulatie op de Lüneburger Heide ook in Vinkeveen op 4 mei 's avonds ontvangen. Opgelucht en geestdriftig trok iedereen de straat op, ook al gold officieel nog steeds de spertijd en had iedereen dus eigenlijk om 8 uur binnen moeten zijn. Sommige BS'ers hadden hun wapen tevoorschijn gehaald en vuurden vreugdeschoten af. De "Luistervink" verscheen met een extra editie waarin met hoofdletters de capitulatie werd gemeld. In alle opwinding was het nummer echter verkeerd gedateerd, op vrij-dagavond 5 mei, 21 uur.

De aanleiding

De volgende dag was het stralend voorjaarsweer. Het leek alsof de weergoden extra luister wilden bijzetten aan deze vreugdevolle dag. Het dorp was één vlaggenzee. De dagelijkse mis in de rooms-katholieke kerk trok bijna evenveel gelovigen als op zondag. In de loop van de middag nam van het westen uit de bewolking echter toe. Als een voorbode bijna van het naderd onheil, al ZOU dat uit het oosten komen.

BS'er Jo Kuijper had van de plaatselijke BS-commandant Henk Berkelaar opdracht gekregen die morgen om 5 uur naar het districtshoofdkwartier in Breukelen te gaan om er instructies te halen voor de afdeling Vinkeveen. Hij kreeg een revolver mee en een armband waaraan hij als BS'er herkenbaar zou zijn. Omdat er in Vinkeveen nogal wat NSB'ers woonden, leek het hem echter veiliger die armband maar niet om te doen.

Toen Kuijper op de Markt in Breukelen aankwam, bleken zich daar al BS'ers uit Vleuten en Kamerik te hebben verzameld die gestoken waren in het officiële BS-uniform: donkerblauwe overall met BS-mouwband. Ze maakten een opgewonden indruk. Kort tevoren bleek bij een ontwapeningsincident tussen Duitsers en Breukelense BS-ers namelijk een soldaat te zijn omgekomen.

De BS ging er van uit dat Duitsland had gecapituleerd en dat de Duitse soldaten dus hun wapens dienden neer te leggen. BS-commandant Kroon begaf zich daarom naar het hotel "Het Statewapen", waar de commandopost van het onderdeel was gevestigd, en gaf de Duitsers het bevel de wapens neer te leggen. De Duitse commandant weigerde dit; volgens hem was er nog geen sprake van een capitulatie. Wet zegde hij toe de BS'ers ongemoeid te zullen laten.

De opdracht die Kuijper meekreeg, hield in dat in Vinkeveen alle wegen moesten worden afgezet teneinde te voorkomen dat de NSB'ers zouden vluchten (volgens anderen: om te voorkomen dat ze gelyncht zouden worden). Bij zijn terugkomst vertelde Kuijper van het incident in Breukelen en dat maakte indruk. Van Golen, een van de drie plaatselijke BS-commandanten, droeg zijn mannen op vooral rustig te blijven. Ze kregen bevel zich te verzamelen bij het (huidige) Hervormd Verenigingsgebouw. Van daaruit vertrokken de patrouilles om de verschillende uitgangswegen van het dorp te bezetten. Een van de posten was de driesprong Groenlandse Kade/Provinciale Weg, waar twee BS'ers de wacht betrokken.

En toen ging er iets mis. Uit de richting Loenersloot naderden twee Duitse militairen, waarschijnlijk per fiets (de gegevens daarover zijn niet eensluidend). Ze werden staande gehouden. Wat zich vervolgens heeft afgespeeld is niet meer precies te achterhalen. Zeker is dat één van de Duitsers door een BS'er werd doodgeschoten. Beide Vinkeveners schrokken daar zo van dat ze in een roeiboort de Plassen op vluchtten. De overlevende Duitser keerde terug en meldde het incident aan zijn superieuren op het kasteel te Loenersloot. Een grote groep Duitse soldaten begaf zich daarop per autobus in de richting Groenlandse

kade.

Inmiddels was een groepje BS'ers aangekomen bij café "De Viersprong". Ze kregen er onmiddellijk opdracht via de Groenlandse Kade door te rijden naar de driesprong bij de Provinciale Weg. Onbekend met wat zich daar kort tevoren had afgespeeld, fietsten ze argeloos die richting uit om bij de driesprong op de aanrukkende Duitsers te stoten.

De laatsten openden onmiddellijk het vuur. De BS'ers zochten snel dekking, maar voor Jan Jetten was dit te laat, hij werd bij het eerste salvo dodelijk getroffen. Clemens Lutz raakte gewond aan een bovenbeen.

Iets verderop viel er nog een slachtoffer. Aan de overzijde van de Provinciale Weg en de hier langslopende Geuzensloot ligt haaks erop, de Oukoperdijk. Vanwege het onderwater gezette land tussen de Oukoperdijk en de huidige A2 moest op de dijk wacht worden gelopen om eventuele dijkdoorbraken tijdig te ontdekken. Men liep met z'n tweeën en per wacht acht uur. Op 5 mei 's middags hadden A. van Weerdenburg en W. Nab wachtdienst die om één uur was begonnen. Ongeveer een uur later hoorden zij schieten en gingen kijken wat er aan de hand was.

Intussen had het BS-hoofdkwartier in Vinkeveen bericht ontvangen dat er zich aan de Groenlandse Kade een incident met Duitse soldaten had voorgedaan en vroeg het versterking aan bij het verzet van Nieuwer Ter Aar. Twee in Oukoop wonende BS'ers kregen opdracht zich naar de plaats van het incident te begeven. Daar aangekomen zagen zij op de A 2-zanddijk Duitse soldaten lopen die hun kameraden, die in gevecht gewikkeld waren met de Vinkeveense BS'ers, rugdekking geven en beschoten ze vanaf de Oudkoperdijk. Hierop staken enkele soldaten in een roeiboort, die daar als overzet lag, de Geuzensloot over naar de dijk. De dijkwachten zagen ze aankomen en van Weerdenburg probeerde de boerderij van de tam. Kooijman te bereiken terwijl Nab dekking zocht in een van de aldaar gegraven mangaten. Op weg naar de boerderij werd van Weerdenburg echter in de rug getroffen door een salvo uit een machinepistool en overleed ter plaatse. De nabestaanden hebben veel moeite gedaan hem als oorlogsslachtoffer erkend te krijgen, echter tevergeefs. Zowel van overheidswege als van kerkelijke zijde is de ondersteuning minimaal geweest. De familie is hierover nog steeds verdrietig.

De Duitsers trokken nu met geweer in de aanslag een 350 meter over de Oukoperdijk waar ze op zeker moment de twee verzetsstrijders uit Oukoop ontdekten. Zij hadden eveneens dekking gezocht in de schuilgaten nadat ze de Duitsers hadden zien aankomen en daarop hun wapens in de sloot hadden gegooid. Met de handen omhoog werden ze gesommeerd mee terug te gaan naar de Geuzensloot alwaar ze ook met de handen omhoog tegen het huis van de fam. Grondijs werden gezet. Een zoon van de familie werd uit het huis gehaald en eveneens tegen de muur gezet. Nadat ze daar lange tijd hadden gestaan werden ze meegenomen naar de zanddijk om gefusileerd te worden. Dit ging uiteindelijk niet door, maar wel moesten ze toen mee naar de slagerij van Sloothaak in Loenersloot. Later op de middag werden ze vandaar overgebracht naar Utrecht waar ze de volgende dag werden vrijgelaten en 's middags lopend weer thuis kwamen.

Al snel werd het de Vinkeveeners duidelijk dat er tegen de Duitse overmacht weinig te beginnen viel. Bovendien had de angst toegeslagen. Een van de BS'ers had zich half in een sloot verborgen en daar een lichte mitrailleur in stelling gebracht. Maar toen het er op aankwam durfde hij toch niet te schieten. De BS'ers wisten zich ongezien uit de voeten te maken. De Duitsers drongen vervolgens de huizen in de buurt binnen op zoek naar "partizanen". Die vonden ze niet. Wel namen ze een dertigtal burgers als gijzelaar mee naar het kasteel van Loenersloot onder wie twee zoons en de vader van de familie Woud. Hun huis was tevoren zodanig onder vuur genomen dat het tal van kogelgaten vertoonde. Het was ook daar waar Jan Jetten sneuvelde. Het huis is aan het eind van de jaren zestig afgebroken om plaats te maken voor een villa, thans Groenlandse Kade 7.

Kort na hun aankomst in Loenersloot werden de gijzelaars, uitgezonderd vader Woud die weer naar huis mocht, gedwongen in een oude gammele bus met gasgersator te stappen en ging het richting Utrecht. Op een gegeven ogenblik

weigerde de bus dienst en moest iedereen uitstappen om te helpen duwen. Nadat het voertuig weer op gang was gebracht werd de tocht voortgezet. In Utrecht werden de gijzelaars naar een gevangenis gebracht en met z'n tweeën in een cel gestopt. De volgende dag werden ze vrijgelaten nadat "een commies uit Vinkeveen" daartoe had bemiddeld. Mogelijk is dat D. van Ruller geweest; hij was destijds de enige belastingcommies in het dorp. Lopend zijn de mannen daarop naar huis teruggekeerd.

Ook in het dorp deed zich die ochtend een incident voor. Volgens het illegale blad "Ons Nooddrantsoen" gooiden de inzittenden van een Duitse militaire wagen, die over de Provinciale Weg in de richting Loenersloot reed, handgranaten naar BS'ers die bij het kruispunt op wacht stonden. Dirk van Vliet zou aan de dood zijn ontsnapt door op het laatste nippertje in het water te springen. Politieaanvoerder Severs zou er vervolgens in geslaagd zijn de Duitsers tot overgave te bewegen. Een van hen zou daarbij gezegd hebben: "Es ist Friede, wir gehen Gott sei dank nach Hause". Volgens weer een andere lezing zou een Duitse auto die omstreeks 10.30 uur over de Provinciale Weg reed en tot stoppen werd gesommeerd, desondanks zijn doorgereden, waarna bij de brug over de Ring de banden werden lekgeschoten door een BS'er die later is omgekomen. Volgens een andere getuige zou dit Incident al tussen 8 en 9 uur 's morgens hebben plaatsgevonden en werd de doorrijdende Duitse auto tot stoppen gedwongen doordat een BS'er een handgranaat wierp. De Duitsers zouden vervolgens Dirk van Vliet gevangen hebben genomen, hem hebben doodgeschoten en in de Ring hebben geworpen.

De zuivering

Het BS-hoofdkwartier in Vinkeveen was zich steeds meer bewust geworden van de ernst van de situatie. Een van de commandanten begaf zich daarom omstreeks het middaguur naar de dorpsomroeper Gert van Zwieten. Met het pistool in de hand dwong hij hem om te roepen dat alle vlaggen moesten worden binnengehaald. Heel langzaam kreeg de bevolking in de gaten dat er iets mis was en begon Vinkeveen zich zorgen te maken. Met reden zoals later zou blijken.

Nadat de BS-post van de kruising Groenlandse Kade/Provinciale Weg was verdreven, rukten de Duitsers op in de richting van het dorp. De soldaten (een eenheid van de Feldgendarmeerie uit Loenersloot) sprongen van schuilgat naar schuilgat en schoten op alles wat bewoog, ook richting Baambrugse Zuwe. Vanaf de zijde waarlangs ze oprukten hadden ze toen nog een vrij schootsveld omdat de akkers onbegroeid waren en de Zuwe nog maar aan één zijde was bebouwd.

Bij de familie Bader (tegenwoordig nr. 15) was een van de huisgenoten naar boven gegaan om een boek weg te brengen. Even keek hij door het openstaande raam naar buiten en was toen snel weer weg. Meteen daarop hoorde hij een harde knal. Later zou blijken dat het om een schot ging. De kogel was niet alleen door een ledikant gegaan, maar ook door een aantal kledingstukken en een spantbalk. Ook door de heg tussen de huidige nummers 17 en 19 floten de kogels toen een van de kinderen naar huis kwam.

Inmiddels was ook de eenheid van de Organisation Todt gealarmeerd die gelegerd was in het fort van Abcoude. Over de Baambrugse Zuwe trok ook deze richting Vinkeveen; deels te voet, deels op fietsen die gemerkt waren met 8 KP 26. In ganzemars met het geweer in de aanslag trokken de soldaten dicht langs de slootkant voorwaarts.

De Duitsers trokken dus van twee zijden het dorp binnen, op zoek naar verzetsstrijders. Bij de Ringbrug stootten ze op drie BS'ers die verborgen zaten achter een riethoop op de Hoge Dijk. Een van hen, Dirk van Vliet, probeerde zich te redden door weg te rennen en dook in het water. Tevergeefs, hij werd dodelijk getroffen in het hoofd. Ook Jo Driehuis en Niek Kroon sneuvelden ter plaatse; volgens sommigen door een handgranaat, volgens anderen door een schot van een pantservuist.

In het dorp doorzochten de Duitsers huis na huis, maar verzetsstrijders

vonden ze met. Wel werden links en rechts mannen naar buiten gehaald en, «et de handen omhoog, tegen de muur gezet en onder schot gehouden. Zoals die van de familie De Koning, achter het voormalige Bondsgebouw, en die van het gezin Bader van het aannemersbedrijf. Anderen werden meegenomen naar Utrecht, maar dezelfde avond weer vrijgelaten. Geschoten werd er ook; op alles wat de Duitsers verdacht voorkwam. In een van de woningen werd een lamp geraakt. Splinters ervan troffen het oog van Gijs Valentijn; hij zou het later moeten missen. Zwaaiend met een wit hemd ging zijn zus Marie naar dokter Pierrot, die een paar honderd meter verderop woonde. De arts ging met haar mee om eerste hulp te verlenen; de Duitsers lieten hen ongemoeid. Even later drongen ze de woning van de familie Valentijn binnen, op zoek naar "partizanen". Ze vonden niemand - al zaten er wel twee BS'ers verborgen in de kast onder een bedstee.

Twee bewoners van Maria-Oord, die op weg waren om bij een boer hun gebruikelijke flesje melk te halen, werden praktisch voor het huis aan het hoofd getroffen en bleven gewond liggen. De rector en de moeder-overste gingen naar buiten en kregen van de Duitsers toestemming de gewonden op brancards naar binnen te brengen. De rector maakte van de gelegenheid gebruik de soldaten erop te wijzen dat het Maria-Oord een bejaardentehuis was; ze lieten het gebouw verder ongemoeid. Een geluk voor de vier BS'ers die er naar binnen waren gevlucht. Later werden ze, met achterlating van hun wapens en munitie, uit het huis naar een in de tuin gelegen varkensschuur gebracht.

Een aantal BS'ers was gevlucht naar het erf van gemeentesecretaris Ekel, thans Herenweg 141. Nadat de wapens, munitie en - naar later bleek - een aantal handgranaten op het erf hadden weggegooid, verstopten ze zich in het hoge gras van de boomgaard - op één man na, dié zich verschool op de zolder van de schuur. Clay en Trees, twee dochters van de gemeentesecretaris, hadden gezien waar de wapens waren neergegooid. Omdat ze dat een riskante zaak vonden, gingen ze bukkend naar buiten. Terwijl ze de soldaten op straat in de gaten hielden, verzamelden ze de wapens en lieten ze in de sloot naast het woonhuis zakken. De huizen links en rechts van de woning van de Ekels werden doorzocht; het pand van de gemeentesecretaris werd echter ongemoeid gelaten.

Ook de rest van het dorp werd uitgekamd. De BS'ers Piet van Beek en Toon Schokman waren naar het Achterbos gevlucht en hielden zich verborgen achter een riethoop op een eilandje achter de woning van de familie Kok, die hen nog wat te eten zou brengen. Ook in het Achterbos doorzochten de Duitsers de huizen, zij het zonder resultaat. Op de vraag waarom, zei een van de soldaten op zoek te zijn naar de "partizanen" die 's ochtends een van hun kameraden hadden doodgeschoten.

Van Beek en Schokman werden uiteindelijk ontdekt doordat een paar Duitsers het Waverveensepad opgingen en daar attent werden gemaakt op de schuilplaats van de twee. Aangekomen bij villa "De Rietkraag" zagen de soldaten hen zitten. De Vinkeveners probeerden tevergeefs via een sloot te vluchten. Ze werden gepakt, met de handen in de nek afgevoerd via het erf van de familie Rijnsoever (thans Achterbos 89), op een vrachtwagen gezet en weggevoerd.

De BS'er Piet Aarsman, die met zijn groep terugkeerde uit Waverveen en van het incident onkundig was, zag bij de driesprong in het Achterbos een Duitse vrachtauto keren en weer het dorp in rijden. Terwijl hij en zijn mannen van de fiets sprongen en wegdoeken achter een heg, zagen ze nog net dat Van Beek en Schokman op de wagen stonden.

Later moeten Van Beek en Schokman op een flets zijn gezet, want omstreeks 7 uur 's avonds had een groep Duitse soldaten de twee BS'ers in natte kleren in hun midden. Ze reden over de Baambrugse Zuwe in de richting Baambrugge. Bij café "De Viersprong" werden de twee gedwongen in het gras te gaan liggen en werden ze bewerkt met geweerkolven. Daarna ging het verder, de Groenlandse Kade over tot aan de Provinciale Weg. Daar werd opnieuw halt gehouden omdat dit de plaats zou zijn waar die ochtend een Duitser was doorgeschoten. Van Beek en Schokman werden naar de kom gevoerd die de (toekomstige) afrit maakt met de al aangelegde zanddijk voor de rijksweg naar Utrecht (de huidige A2). Ze werden daar door de Duitsers opnieuw ernstig mis-

handeld en vervolgens gedood met een schot door het hoofd.

Dat moet gebeurd zijn omstreeks 9 uur. Omwonenden hoorden toen schoten» maar durfden niet te gaan kijken. Pas de volgende ochtend gingen de BS'ers Herman Hartsink en Jo Bosland - ze woonden aan de Kade maar hadden zich, zoals zoveel BS'ers, tijdens de avond en de nacht verborgen gehouden - naar de plek waar de schoten hadden geklonken. Daar vonden ze de lijken van Van Beek en Schokman, met sporen van zulke ernstige mishandelingen dat vooral de gezichten nauwelijks nog te herkennen waren. De stoffelijke resten van de twee werden op een platte wagen gelegd en over de Provinciale Weg naar Maria-Oord gebracht. Daar zijn ze door de moeder-overste afgelegd en de hoofden verbonden.

Diezelfde zaterdagavond waren per roeiboot ook de lijken van Jo Driehuis, Niek Kroon en Jan Jetten naar het Maria-Oord gebracht. Zondagmorgen werd in de Ring bovendien het lichaam gevonden van Dirk van Vliet, ook hij werd overgebracht naar het Maria-Oord. En dat was dus voor Vinkeveen de balans van Bevrijdingsdag: zes doden op een moment dat iedereen dacht dat het dorp de oorlog redelijk was doorgekomen, met slechts drie slachtoffers.

Het dorp rouwt

De verslagenheid in het dorp was dan ook groot. Algemeen heerste de overtuiging dat de slachtoffers onnodig waren gevallen en dat de rampzalige gebeurtenissen vooral te wijten waren aan overmoedig optreden van de ondergrondse. Op de zondag daarna liet kapelaan Scholte (de pastoor was al geruime tijd ziek) in zijn zondagspreek doorschemeren dat ook hij die mening was toegedaan.

Zo niet het illegale blad "Ons Noodrantsoen". In het nummer van 8 mei 1945 publiceerde het een verslag van een Vinkeveener die zich, zo meldde de redactie, uitvoerig van het gebeurde op de hoogte had laten stellen. Over het Incident aan de Groenlandse Kade zegt hij dat de BS-ploeg bij aankomst onmiddellijk werd beschoten vanuit een auto met Duitse officieren die daar gearriveerd stond. Bij het vuurgevecht dat zich vervolgens ontwikkelde, werd Jan Jetten dodelijk getroffen en raakte Clemens Lutz gewond. Toen de Duitsers het, door aangevoerde BS-versterkingen, te benauwd kregen, zwaaide er een met een witte doek. Volgens het verslag in "Ons Noodrantsoen" heeft een van de BS-ers deze niet gezien en schoot hij de zich blootgevende Duitser dood. Een andere Duitse soldaat zou inmiddels kans hebben gezien uit Loenersloot versterkingen te halen. Ook in Abcoude zouden de Duitsers inmiddels van het incident in Vinkeveen hebben gehoord en zou een eenheid zijn uitgestuurd om de "terroristen" aan te vallen. Van een capitulatie zouden, nog steeds volgens "Ons Noodrantsoen", de Duitsers volgens hun zeggen niets hebben geweten - of ze zouden er zich niets van hebben aangetrokken.

Door deze gang van zaken zouden de BS'ers daarom van twee zijden onder vuur zijn genomen: vanaf de Provinciale Weg en vanaf de Baambrugse Zuwe. Nog steeds volgens dit verslag zouden de Vinkeveners zich als leeuwen hebben geweed en zich de overmachtige vijand urenlang van het lijf hebben weten te houden. Pas in de loop van de middag zou het bevel "Staakt het vuren en terugtrekken" zijn gekomen. Onder bevel van de BS-commandant zou deze order op meesterlijke wijze zijn uitgevoerd. Als gevolg van het geven van assistentie aan andere gemeenten was het slechts een handjevol dat zich tegen de geofende tegenstander had kunnen verdedigen.

De beschrijving van de gebeurtenissen in "Ons Noodrantsoen" van 8 mei 1945 komt maar gedeeltelijk overeen met de verklaringen van getuigen die bij het voorval betrokken zijn geweest. En ofschoon ook deze laatsten nogal eens van mening verschillen over de details, of zich de exacte bijzonderheden niet meer glashelder herinneren, spreekt uit dit verhaal toch heel wat meer heiden- dom dan de Vinkeveners toen hebben ervaren. Het is ook mogelijk dat de leiding van de Vinkeveense BS wat tegenwicht heeft willen bieden aan de verwijten van overmoedig gedrag die Indertijd in het dorp te horen waren.

In "Ons Noodrantsoen" wordt ook melding gemaakt van incidenten in de omgeving. In Maarssen zouden daarbij, volgens het blad, 17 doden zijn gevallen;

in Kockengen 12 en in Westbroek 21. In werkelijkheid kwamen bij de gebeurtenissen in deze plaatsen respectievelijk 7, 1 en 9 mensen om het leven.

Blijft de vraag hoe dit alles heeft kunnen gebeuren. Waarschijnlijk ligt de oorzaak voor een belangrijk deel in het feit dat de geallieerden op 4 mei melding maakten van een Duitse capitulatie in geheel Noordwest-Europa, maar dat generaal Blaskowitz deze capitulatie-overeenkomst alleen maar aanvaardde voor de omgeving van Delfzijl. Voor de rest van (toen nog) bezet Nederland nam hij pas op 5 mei de capitulatievoorwaarden in ontvangst van generaal Foulkes met een bedenktijd van 24 uur. De "Deutsche Zeitung in den Niederlanden" van 5 mei kon dan ook terecht schrijven: "Keine Kapitulation in Holland". Volgens deze krant waren berichten over een capitulatie in ons land terug te voeren op foutieve geallieerde meldingen. Dit alles verklaart ook waarom landelijk BS-commandant Koot zijn mobilisatie-oproep aan alle BS'ers herriep en hen vroeg geen actie te ondernemen. In hoeverre de Vinkeveense verzetsleiding hiervan op de hoogte was, is niet bekend. Wel is, volgens "Ons Noodrantsoen", de plaatselijke BS'ers meegedeeld dat ze geen geweld mochten gebruiken indien Duitsers zouden weigeren de wapens neer te leggen.

Generaal Foulkes bleef uiteraard niet onkundig van de incidenten tussen Duitse militairen en het verzet die in veel gemeenten in Nederland plaatsvonden. Op 12 mei vaardigde hij een proclamatie uit voor de provincies Noord- en Zuid-Holland en Utrecht dat iedere burger zonder vergunning zijn wapen onmiddellijk moest inleveren of anders streng zou worden gestraft.

Op woensdag 9 mei zijn de gesneuvelde Vinkeveense verzetsstrijders begraven; 's morgens op het rooms-katholieke kerkhof Piet van Beek, Toon Schokman én Jo Driehuis; 's middags op het kerkhof van de Nederlandse Hervormde kerk Jan Jetten, Niek Kroon en Dirk van Vliet.

De stoet voor de ochtendbegravenis vertrok om 9.30 uur uit het Maria-Oord en ging over de Herenweg naar de achteringang van de kerk. De kisten werden gedragen door leden van de BS en langs de route vormden de andere BS'ers een erehaag. De belangstelling was overweldigend, zowel in als buiten de kerk. In het dorp hingen de vlaggen halfstok. In het gevolg liepen, naast de familieleden, ook de leden van de BS-staf, BS-deputaties uit Mijdrecht en Wilnis, de commandant van het BS-gewest, waarnemend burgemeester baron Bentinck, gemeentesecretaris Ekel en de artsen Pierrot, Bijleveld en Dorsman mee. Het kerkkoor zong de psalm Miserere. De plechtige requiemmis werd opgedragen door kapelaan Scholte die daarbij werd geassisteerd door rector Broere van het Maria-Oord (diaken) en de theologiestudent Van Wijk (subdiaken). Na de mis volgde de teraardebestelling. Bij de graven werd een aantal gebeden uitgesproken en een minuut stilte in acht genomen. Daarna volgden twee korte toespraken door baron Bentinck en de gewestelijk BS-commandant.

Om 2 uur vond de begravenis plaats op het protestantse kerkhof, ook nu weer vanuit het Maria-Oord. Leden van de BS droegen de mei vlaggen bedekte kisten. Daarna volgden, na de familieleden, de Vinkeveense BS'ers en BS-afvaardigingen uit Mijdrecht, Wilnis, Baambrugge en Loenen. Bij de nabestaanden thuis waren al gebedsdiensten gehouden omdat in de kerk geen rouwplechtigheden konden plaatsvinden. Op de begraafplaats werd het woord gevoerd door dominee Van der Graaf, dominee Rutgers en dominee Verhagen uit Lisse. De gewestelijke BS-commandant sprak een slotwoord; de teraardebestelling werd besloten met een minuut stilte en het zingen van het Wilhelmus. Tragische bijzonderheid bij deze begravenis was dat Jan Jetten juist deze dag had uitgekozen om te trouwen.

Op 4 mei 1948 werd op de hoek Kerkweg/Herenweg een monument onthuld voor de Vinkeveense gevallen uit de Tweede Wereldoorlog. In verband met de verbreding van de Kerkweg (nu Kerklaan) is het in 1963 verplaatst naar de hoek Heulweg/Herenweg.

Het bevrijdingsfeest

Het droevig gebeuren op 5 mei nam natuurlijk niet weg dat Nederland was bevrijd en de oorlog afgelopen. Eindelijk hoefde men niet meer bang te zijn, kon men vrijuit spreken en was er geen dreiging meer van oorlogsgeweld. Reden

om feest te vieren. En dat gebeurde dan ook, op 19 en 20 juni.

En opnieuw was het schitterend weer. Het hele dorp vlagde; alle etalages waren versierd met oranje en portretten van de koninklijke familie. Er waren n vier erepoorten opgericht: bij het station, bij het Maria-Oord, bij het huidige schilderbedrijf van Mulckhuijse en bij de tegenwoordige galanteriezaak van Hagnaars.

Op de eerste feestdag was er 's morgens een grote kinderoptocht, een aubade voor het gemeentehuis en een toespraak van de burgemeester. In de gereformeerde kerk begon om 15.30 uur een zang- en deelamatiefeest. Ook kon er die middag gedanst worden, onder andere in café "Ruimzicht" in de Heul en in café Van Dijk bij de Spoorlaan, en overall was het tjokvol.

Bij de rooms-katholieke kerk was een groot, versierd podium gebouwd voor een opentuchtbijeenkomst in de avonduren. Afgewisseld door volkszang en muziek voerden verscheidene sprekers het woord. De burgemeester las, namens de bevolking van Vinkeveen en Waverveen, een aanhankelijkheidsbetuiging aan koningin Wilhelmina voor; dominee Emmerzaal van Waverveen sprak over het onderwerp "Nederland en Oranje"; kapelaan Scholte liet alle oorlogsellende nog eens de revue passeren en dominee Rutgers gaf zijn visie op hoe het nu verder moest met Nederland. De mensen vonden het een heel geslaagde avond.

De volgende morgen was er een grote optocht. Versierde fietsen en wagens beeldden momenten uit de oorlog uit. Voorbeelden: een wagen waarop een NSB'er en een Duitse soldaat door een paar BS'ers werden opgebracht; een andere waarop het leven was uitgebeeld van mannen die in Duitsland tewerk waren gesteld en een derde met de Zuwebrug zoals die in de nacht van 6 op 7 september 1944 door het verzet onklaar was gemaakt. De eerste prijs ging naar een "schip" van de Koninklijke Marine met zingende matrozen.

's Middags was er ringrijden voor fietsers en wagens op de Heren'weg, want van enig doorgaand verkeer was toen nog geen sprake, 's Avonds werd het feest besloten met een concert in de muziektent van "Concordia", toen gelegen tegenover de huidige ijzerwinkel van Stam. Erg gevarieerd was het programma niet; volgens het dagboek van oud-Vinkeveener Jo Bader is wel drie keer het Wilhelmus uitgevoerd en meegezongen.

Vuurwerk om de avond te besluiten was er niet. In plaats daarvan zorgde een zware onweersbui toch nog voor een spectaculair besluit van de feestelijkheden.

Terug naar het normale leven

Het bestuur van de gemeente Vinkeveen en Waverveen was, na de dood van NSB-burgemeester J. Hetteema, in handen gelegd van de burgemeester van Abcoude, S.P. baron Bentinck, die in afwachting van een definitief te benoemen burgemeester zolang waarnam. Hetteema was in het najaar van 1944, op last van het Duitse bezettingsbestuur, burgemeester Mühlradt opgevolgd; deze laatste zou op dat moment met ziekteverlof zijn gestuurd. Waarom Mühlradt na de oorlog niet in Vinkeveen terugkeerde, is onduidelijk; in vrijwel alle gemeenten in ons land werden, na de bevrijding, de NSB-burgemeesters weer vervangen door degenen van wie ze plaats hadden ingenomen. Zeker is alleen dat Mühlradt op 26 februari 1946 is ontslagen als burgemeester van Vinkeveen en Waverveen. Later zou hij zich in een brief aan de belangrijkste ambtenaren van de gemeente een verbitterd man tonen.

Een gemeenteraad was er niet meer bij de bevrijding. De laatste had, met Ingang van 1 september 1941, "zijn werkzaamheden moeten laten rusten" op last van de Rijkscommissaris Seyss-Inquart.

Tijdens de laatste raadsvergadering, op 28 augustus 1941, had burgemeester Mühlradt afscheid genomen van de raad. Veertien dagen eerder, zo zei hij toen, was het tien jaar geleden dat hij tot burgemeester was benoemd. Bij de aanvaarding van zijn ambt had hij zich voorgenomen een burgemeester voor iedereen te zijn. Hij meende daarin geslaagd te zijn; door zijn onpartijdig optreden, zo vond hij, had hij bijgedragen tot de rust in de gemeente. De samenwerking met de raad vond hij geslaagd; "misschien was ik iets meer vooruit-

strevend en gij iets te behoudend". De leden van de raad tot wie hij toen sprak waren N. Aarsman, N. Verrips (beiden wethouders), J. van Vliet Wzn, P. A. Oussoren, W. Borst, J. Driehuis Gzn, Th. B. Nieuwendijk, A. Kolenberg, J. Beuker, H. Samsom en P. C. de Graaf.

Vanaf dat moment berustte het eigenlijke bestuur van de gemeente bij de bezetter en diens zetbazen. Toen die geen gezag meer hadden, ontstond in het burgerlijke bestuur een vacuüm, ook in Vinkeveen. Om dit bestuursvacuum op te vullen, betrok de verzetsleiding de raadszaal van het gemeentehuis om van daaruit de bestuursaangelegenheden te regelen en, bijvoorbeeld, vrijgeleiden te verstrekken aan mensen die op reis moesten. De burgemeester verscheen alleen als er stukken getekend moesten worden of zijn aanwezigheid voor andere zaken was vereist.

Deze situatie was natuurlijk niet normaal en evenmin democratisch. Pas in het najaar van 1945 kwam er ook in Vinkeveen weer een aanzet tot een normaal, burgerlijk bestuur. Op 8 november 1945 kwam voor het eerst weer een gemeenteraad bijeen die welliswaar niet was gekozen, maar wel was samengesteld uit een doorsnee van de bevolking. In deze raad keerden, uit de vooroorlogse gekozenen, slecht drie leden terug: N. Aarsman, A. Kolenberg en W. Borst. De nieuwe leden waren: Joh. van Wijk, J. J. Bakker, W. Leeftang, H. M. van Vliet, G. van Vliet, F. van Golen, J. Samsom en L. P. Samson. N. Aarsman en J. Samsom werden tot wethouder gekozen; J. Ekel bleef aan als gemeentesecretaris.

Pas in de zomer van 1946 werden in het gehele land weer raadsverkiezingen gehouden. De nieuwe raad van Vinkeveen en Waverveen kwam op 3 september 1946 voor het eerst bijeen. Hij bestond toen uit N. Aarsman, P. Burggraaf, C. Burggraaf, N. de Haan, G. van Vliet, J. van Scheppingen, H. M. van Vliet, J. J. Bakker, G. van den Bos, J. Th. van Wijk en A. Kolenberg. J. Th. van Wijk en P. Burggraaf werden tot wethouder gekozen. Inmiddels was, op 16 mei 1946, A. C. Blom benoemd tot burgemeester. Hij zou het blijven tot zijn aftreden op 11 december 1967.

En zo functioneerde de gemeente Vinkeveen en Waverveen ook bestuurlijk weer normaal. Het dagelijkse leven had eerder al zijn gewone gang hernomen, zij het zonder de NSB'ers; zij waren nog geïnterneerd.

Adriaan Turkenburg

Geraadpleegde bronnen

"Bezet gebied, dag in dag uit". Het Spectrum 1985
"Nederland in den Oorlog"; Bruna 1945
"Ons Noodrantsoen"; 8 en 16 mei 1945
"De Ronde Vener"; 8 mei 1985
"Utrechts Nieuwsblad"; 17 april 1985
Dagboekfragmenten van J. C. Bader, Harmelen
Raadsnotulen der gemeente Vinkeveen en Waverveen, 10 september 1937
3 september 1946
Orgaan Historische kring Maarssen. april 1990
Tijdschrift Historische Kring Breukelen; mei 1990
Archief Sectie Militaire Geschiedenis Koninklijke Landmacht
"De Dorpsstem"; 13 december 1967
Archief der voormalige gemeente Vinkeveen en Waverveen
Veertien aanvullende gesprekken